

UTFLYKT LÖRDAG 6 SEPTEMBER 2025

En resa till nordöstra Skåne och västra Blekinge

**Arkeologi längs E22:an, Årups gods,
Elleholm – ett embryo till handelsstad
– fornlämningen Gudahagen
och bruksorten Bromölla**

Liksom tidigare år färdas vi med buss genom Sensommarskåne till intressanta historiska platser. Under resan hålls visningar av experter och forskare som historiker, arkeologer, kulturgeografer och byggnadsantikvarier. I resan ingår frukostfika och eftermiddagsfika i fält och lunch på golfrestaurangen i Mörrum. En bonus för er som följer med är ett innehållsrikt kompendium med fördjupande läsning, kartor och bilder om resmålen. Det läggs även ut på vår hemsida så den som vill kan använda det på en egen utflykt.

Gudahagen utanför Näsrum. På bilden utförs metalledetektering av Jonas Paulsson.
Foto: Mats Roslund.

Årup godsmiljö. Foto: Lars Persson.

Vi samlas kl. 7.50 på Västra stations-
torget i Lund och beger oss mot Kristian-
stad C där de som så önskar stiger på.
På vägen mot Årup berättar arkeologerna
Bengt Söderberg och Mikael Henriksson
om de arkeologiska undersökningar som
har gjorts i samband med ombyggnaden av
väg E22. Vid Fjälkinge undersöktes bland
annat en kulle som tjänat som mötesplats
under stenåldern, och i höjd med Gualöv
ett gravfält med kulthus från yngre brons-
ålder. Dessa undersökningar låg till grund
för ett helhetsgrepp på bygdens samhälls-
utveckling under sten- och bronsåldern och
har publicerats i två monografier utgivna

av Riksantikvarieämbetet UV Syd i samarbete med Regionmuseet.

Dagen fortsätter mot Årups gods där vi tar en morgonfika i fält. Kulturgeografen Lars Persson berättar om Årups huvudgård och gods som kom till kring år 1600 och ligger vid Skräbeån i Ivetofta socken nära Bromölla. Sedan början av 1800-talet har godset ingått i ett fideikommiss tillsammans med det närliggande Trolle Ljungby gods. Vi tittar på landskapet kring själva huvudgården, men har inte tillträde till byggnaderna på Årup utan pratar om godsets historia från en plats strax utanför dess tomt.

Den närliggande byn Åbys historiska utveckling presenteras av arkeologen Bengt Söderberg. Åby var en av de första byarna som blev föremål för arkeologiska undersökningar i nordöstra Skåne. Bebyggelsens utveckling kunde följas från 1000-talet och medeltiden igenom. Åbys historia under nyare tid var nära knuten till säteriet Årup. Under 1800-talet avhystes bönderna från gårdarna i byn, vilka omvandlades till åker- och betesmark. I stället skapades en helt ny by, bestående av torpbebyggelse, som var direkt underställd säteriet.

Därefter är det dags för slottsfruarna på Trolle Ljungby och Årup: Elisabeth Gyllenstjerna och Sophia Lindenow, samt deras familjer 1690–1715. Historikern Jojan Vadenbring berättar om de båda som, i nämnd ordning, var gifta med friherren Wilhelm Julius Coyet och har lämnat en stor korrespondens efter sig. Med utgångspunkt i deras brev presenteras deras roller som fruar, (styv-)

Bild från originalmanuskriptet till J.W. Coyets *Om Liungbyegaard i Skaane samt dens Horn og Pibe* från 1692. Foto: Danmarks Rigsarkiv.

mödrar och arbetsledare samt om hur de som representanter för den gamla skånska adeln förmedlade traditioner från en svunnen tid. Vi möter också legenden om Trolle horn och pipa som friherren, tillika hovkanslern och godsherren, Coyet samlade in olika versioner av.

På vägen mot nästa resmål presenterar Mikael Henriksson och Bengt Söderberg de arkeologiska utgrävningar som har utförts längs E22:an sedan 2009 och bidragit med ny kunskap. De långa undersökande stråken över olika terrängavsnitt och vegetationszoner ger värdefulla tvärsnitt av mänskliga spår från vitt skilda tidsperioder. De ytmässigt stora exploateringarna bidrar med fördjupade vetenskapliga insikter. Att miljöerna varit tilltalande för människor i alla tider visar sig genom omfattande boplatsspår från äldre jägarstenålder och ända fram till järnåldern, ett tidsspann på 10 000 år.

Färden går vidare mot Elleholm som fick sina stadsrättigheter av ärkebiskopen 1450. Efter reformationen övergick ägandet till kungamakten, som 1600 lät avveckla staden. Platsen kom därefter att omvandlas till en fiskeby. Under 2016 startade Blekinge museum ett forskningsprojekt i syfte att bland annat belysa länets medeltida

Tegelkonstruktion på mellersta borgholmen i Elleholm, funktion okänd. Foto: Blekinge museum.

historia och utgångspunkten togs i Elleholm. Fram till 2024 har flera arkeologiska utgrävningar bidragit till att ge en helt ny bild av den forna staden och den borg som fanns på platsen. Här möter vi arkeologen Mikael Henriksson och byggnadsantikvarien Jimmy Juhlin, båda verksamma på Blekinge museum.

Efter lunchen på golfrestaurangen i Mörrum åker vi vidare mot Näsrum och en välbevarad fornlämning, Gudahagen. Efter en kort promenad möter vi arkeologen Mats Roslund som har lett utgrävningar och forskning kring platsen i decennier. Gudahagen är ett gravfält från järnålder och tidig medeltid som ligger vid Holjeåns utlopp i Ivösjön. Bygden avgränsas av Västanåberget i väster och Ryssberget i öster, vilket ger en snäv dalgång att bruka. En ovanligt stark bebyggelsekontinuitet ses i gravläggningarna som börjar under äldre järnåldern och fortsätter in i tidig kristen tid. Den kända gravplatsen med sin fyrkant av resta stenar har på senare år också knutits till de levandes värld. En bosättning daterad från vendeltid till omkring 1200 har hittats genom metalldetektering endast ett par hundra meter från gravarna. Efter år 1200 verkar bebyggelsen ha flyttats till den nuvarande byn Näsums läge.

Dagens sista anhalt blir Bromölla, en bruksort vars framväxt är ett resultat av traktens geologiska förutsättningar och brytningen av lera som främst har använts av Iföverken. Med tillströmningen av arbetare i början av 1900-talet blev bostadsbristen akut och brukets ledning tog initiativ till att uppföra bra arbetarbostäder. I ett av dem har Ivetofta hembygdsförening inrett ett museum som visar ett arbetarhem som det kan ha sett ut under 1920 och -30-talen. Vi

Dirhem Harun al Rashid, 800-tal (till vänster). Duvformat spänne, 1000-tal (till höger). Foto: Mats Roslund.

Bilder från 2017. Från vänster Iföhus, biografens entré och Iföverkens huvudkontor.
Foto: Helene Stalin Åkesson, Regionmuseet.

tittar på byggnader och offentlig konst som på olika sätt berättar om Bromöllas utveckling. Till exempel Hotell Restaurang Iföhus med biograf, Iföverkens huvudkontor och tekniska kontor, kommunhuset och fastigheten som går under namnet ”Mosaikhuset”. Promenaden i Bromölla leds av Helene Stalin Åkesson, byggnadsantikvarie på Regionmuseet. Där tar vi en eftermiddagsfika i fält, kanske blir det på kanten till fontänen med Gunnar Nylunds skulptur Scanisaurus?

Tillbaka i Kristianstad säger vi farväl till några medlemmar och fortsätter mot Lund och Västra stationstorget dit vi anländer kl. 18.00.

Datum: Lördag 6 september kl. 7.50–18.00. Lunchen intas på golfrestaurangen i Mörrum.

Kostnad: 450 kr/person inkl. lunch, visningar, för- och eftermiddagsfika och buss.

Anmälan: Senast 20 augusti till jojan.vadenbring@gmail.com

Medlemsförmån: Föreningen bjuder medlemmar på busskostnaden. Medlemmar har även har möjlighet att ta med en medföljande till samma pris. Medlemmar har dock företräde vid anmälan.

Alla medverkande deltar utan ersättning och delar sin kunskap med oss, en generös inställning som kommer föreningens medlemmar till godo.

Välkommen att anmäla dig!

HÄLSNINGAR FRÅN UTFLYKTSGRUPPEN
LARS PERSSON
PIA SANDER
JOJAN VADENBRING

Program

- 7.50 Samling vid Västra stationstorget i Lund, bakom Lunds centralstation.
- 8.00–9.10 Färd mot Kristianstad C, påstigning av resenärer.
- 9.15–9.45 Resa mot Årup, Bengt Söderberg och Mikael Henriks-
son om utgrävningar längs E 22:an.
- 9.50–11.00 Besök i Årup med frukostfika i fält.
Medverkande: Lars Persson, Bengt Söderberg, Jojan
Vadenbring och Sofia Lenninger.
- 11.05–11.25 Resa Årup–Elleholm.
- 11.30–12.30 Besök vid utgrävningar i det som skulle blivit handels-
staden Elleholm.
Medverkande: Mikael Henriksson och Jimmy Juhlin.
- 12.35–12.45 Resa Elleholm–Mörrum.
- 12.50–13.40 Lunch på golfrestaurangen i Mörrum.
- 13.45–14.10 Resa mot Gudahagen, Näsum.
- 14.10–15.00 Besök i Gudahagen med Mats Roslund.
- 15.05–15.20 Resa mot Bromölla.
- 15.25–16.20 Kort rundvandring i Bromölla med Helene Stalin
Åkesson, fika i fält.
- 16.25–16.50 Resa Bromölla–Kristianstad C. Avstigning för en del.
- 16.55–18.00 Tillbaka till Lund, avstigning vid Västra stationstorget,
Lund.